

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Aanbevelingen voor de lokale strijd tegen armoede

In functie van het gemeentelijk beleid 2019-2024

**STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING**

Inhoud

Inleiding	1
1. Bevolkingsregister	2
2. Cultuur	6
3. Dienstverlening op het platteland	9
4. Energie en water	11
5. Gezondheid	17
6. Goed bestuur	22
7. Huisvesting	25
8. Toegang tot justitie	36
9. Kinderopvang	38
10. Mobiliteit	44
11. Onderwijs	47
12. Opleiding en tewerkstelling	53
13. Overgang naar meerderjarigheid	57

Inleiding

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (verder: Steunpunt) is een interfederale publieke instelling die sinds 1999 overleg organiseert tussen mensen in armoede en hun verenigingen en diverse andere actoren in de strijd tegen armoede. De verschillende dialoogprocessen hebben geleid tot analyses en aanbevelingen inzake verschillende maatschappelijke domeinen en verschillende bevoegdheidsniveaus, die telkens opgenomen werden in de tweejaarlijkse Verslagen van het Steunpunt.

Gezien het multidimensionale karakter van armoede raken deze aanbevelingen uiteraard ook de gemeentelijke bevoegdheden. Het Steunpunt is dan ook verheugd om dit materiaal ten dienste te stellen van de lokale partijen en actoren in functie van de ontwikkeling van lokaal beleid in het kader van armoedebestrijding in 2019-2024.

Het lokale niveau is van groot belang in de strijd tegen armoede. In deze nota formuleren we voor een 13-tal domeinen telkens de uitdaging om vervolgens – na een korte vaststelling – aanbevelingen te formuleren. Deze domeinen komen in alfabetische volgorde aan bod.

We hopen op deze manier de mandatarissen te inspireren voor hun bijdrage in de strijd tegen armoede. Uiteraard staat het Steunpunt ter beschikking voor verdere vragen voor advies of inbreng in de lokale initiatieven.

Deze nota is – net als de andere publicaties van het Steunpunt – beschikbaar op zijn website www.armoedebestrijding.be . U vindt er ook ‘feiten en cijfers’ rond armoede en bestaansonzekerheid, en rechtspraak.

1. Bevolkingsregister

Een adres hebben, dat wil zeggen ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters, is een voorwaarde voor meerdere rechten. Die inschrijving is nodig om officiële documenten te bekomen zoals een identiteitskaart, een rijbewijs of een attest van gezinssamenstelling ... en om post te ontvangen. Wie niet ingeschreven is verliest de mogelijkheid om de uitkeringen waarop hij of zij recht heeft te ontvangen, om geïnformeerd te worden over een juridische procedure en zichzelf bijgevolg te verdedigen, om zelf juridische stappen te nemen, om te kunnen stemmen ...

Elke gemeente moet een bevolkingsregister bijhouden, waarin Belgen en sommige buitenlanders (onder bepaalde, door de wet bepaalde voorwaarden) zijn ingeschreven op de plaats waar zij hun hoofdverblijfplaats hebben gevestigd, of ze er nu aanwezig dan wel tijdelijk afwezig zijn. De hoofdverblijfplaats is een feitelijke situatie, die bepaald wordt door verschillende concrete factoren zoals de plaats waar de betrokkene na zijn werk naar terugkeert, de plaats waar de kinderen naar school gaan, de plaats waar hij of zij werkt, het energieverbruik en de telefoonkosten, de gebruikelijke verblijfplaats van de partner of de andere leden van het gezin ...

	<p style="text-align: center;">Voorlopige inschrijving</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Mensen die permanent op een camping wonen, verblijven daar zonder mogelijke wettelijke betwisting, en moeten daar dus ingeschreven worden. De federale wetgeving verplicht mensen immers zich in te schrijven op hun feitelijke hoofdverblijfplaats. De gemeente mag de inschrijving niet weigeren om redenen van veiligheid, hygiëne, stedenbouw of ruimtelijke ordening. Hoewel de wet heel duidelijk is en geen ruimte laat tot interpretatie, en hoewel ook de feiten onbetwistbaar zijn, weigeren sommige gemeenten toch mensen in te schrijven die permanent op een terrein wonen dat zich op hun grondgebied bevindt.</p> <p>De wetswijziging van 2015 laat niet meer toe om de voorlopige inschrijving om te zetten in een definitieve inschrijving. Daarnaast wijzigt ze ook de regels met betrekking tot het aanvechten van de gemeentelijke beslissingen. Enkel overwegingen met betrekking tot de ‘fysieke ligging’ van het verblijf kunnen het voorwerp uitmaken van een betwisting bij de minister van Binnenlandse Zaken.</p> <p>Een omzendbrief van 22 december 2015 legt vanaf 1 januari 2016 de verplichting op om de vermelding van ‘voorlopige inschrijving’ aan te brengen op alle certificaten die de burger vraagt. Deze vermelding wordt door mensen in armoede als een vorm van stigmatisering ervaren en houdt het risico in dat hun dagelijkse problemen nog groter worden (complicaties met diensten voor bijzondere jeugdbijstand, moeilijkheden met de banken, ...).</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen de gemeente, zowel de aanvragers van een inschrijving als het gemeentepersoneel op een zeer actieve manier informeren met het oog op een correcte toepassing van de wet betreffende het bevolkingsregister en op het vermijden van niet-gegronde weigeringen van inschrijving. Het moet duidelijk zijn dat het feit ergens ingeschreven te zijn geen toelating inhoudt om daar onbeperkt te mogen blijven; dat als de woning onbewoonbaar of niet-conform de stedenbouwkundige reglementering wordt verklaard, inschrijving niet beschermt tegen uitzetting. Dit geldt evenzeer voor een campingterrein, als voor gelijk welk ander type van woning (ook in de stad zijn sommige mensen ingeschreven op het adres van een onbewoonbaar verklaarde woning, ook zij dreigen die te moeten verlaten). - Als een uithuiszetting onvermijdbaar is, moet de gemeente aan de huurders een andere woning voorstellen (zie fiche herhuisvesting).

	<p style="text-align: center;">Referentieadres</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Iemand die geen onderkomen of huisvesting heeft, beschikt ook niet over een domicilie. De inschrijving in het bevolkingsregister of het vreemdelingenregister is nochtans een voorwaarde waaraan heel wat rechten onderworpen zijn. In het gerechtelijk recht bijvoorbeeld speelt de domiciliëring een belangrijke rol (betekening, kennisgeving...). Niet-gedomicilieerde mensen lopen een groot risico op een verslechtering van hun situatie door een toename van hun financiële moeilijkheden, omdat ze niet geïnformeerd kunnen worden over een procedure of deze niet kunnen volgen - met inbegrip van strafrechtelijke procedures - en doordat ze in de clandestiniteit terechtkomen. De wet die voorziet in de mogelijkheid van een referentieadres voor daklozen is dus een serieuze stap voorwaarts. Dit adres staat namelijk gelijk aan een inschrijving in het bevolkingsregister: de wet verschaft geen huisvesting op zich, maar vangt bepaalde gevolgen van het gebrek aan huisvesting op. Mensen die door een tekort aan financiële middelen niet of niet langer beschikken over een woonplaats, kunnen vragen om ingeschreven te worden, hetzij op het adres van een natuurlijk persoon, hetzij op het adres van het OCMW van de gemeente waar die persoon gewoonlijk verblijft. Een persoon die in een woonwagen verblijft geniet de bijkomende mogelijkheid om een referentieadres te bekomen bij een vereniging.</p> <p>Hoewel deze wet al ongeveer 20 jaar van kracht is, wordt ze nog altijd niet afdoende toegepast. Sommige gemeenten en OCMW's interpreteren de wetgeving en de reglementering op een dergelijke manier dat ze het verkrijgen van een referentieadres moeilijker of onmogelijk maken voor een dakloze persoon die deze vorm van hulp vraagt. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft rond het referentieadres bij een OCMW een onderzoek gepubliceerd van <u>de rechtspraak van arbeidshoven en -rechtbanken in de periode 2016-2017</u>.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De bevoegde ambtenaren binnen het OCMW en de gemeentediensten duidelijk inlichten over de verplichtingen van de overheid inzake schrapping uit het bevolkingsregister en over het belang hiervan. Eén van de voorwaarden om te kunnen worden ingeschreven op een referentieadres is dat men geschrapt moet zijn van zijn vorig adres alvorens de aanvraag in te dienen. Die schrapping kost soms heel veel tijd. Terwijl de schrapping uit de bevolkingsregisters voor dakloze personen die zich op een referentieadres willen inschrijven, dikwijls veel tijd in beslag neemt, valt op te merken dat paradoxaal genoeg een andere vorm van schrapping – de ambtshalve schrapping – problemen oplevert omdat ze soms te snel gebeurt. Deze vorm van schrapping wordt door het gemeentebestuur uitgevoerd wanneer het vaststelt dat een persoon die in zijn register is ingeschreven langdurig afwezig blijft.

	<p>Deze schrapping heeft zware gevolgen op administratief vlak. Het kan een indicator van armoede zijn en treft ook buitenlandse personen in het bijzonder.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mogelijkheid van een referentieadres bij een particulier bekend maken binnen de gemeente, zowel bij de bevoegde ambtenaren als bij de burgers. De betrokkenen duidelijk informeren over het feit dat iemand die bij zich thuis een inschrijving op een referentieadres toestaat niet als samenwonende beschouwd zal worden. Gezien de persoonlijke band tussen mensen is trouwens de kans dat deze contacten blijven bestaan groter dan met een OCMW (de mensen die op een referentieadres bij het OCMW zijn ingeschreven, zijn verplicht zich er ten minste één keer per trimester aan te bieden; dat is weinig omdat men zijn sociale rechten veel sneller kan verliezen). - Toepassen van de wet: erover waken dat een persoon die een vraag indient betreffende inschrijving op een referentieadres deze vlot kan verkrijgen wanneer de aanvraag beantwoordt aan de omschreven criteria in de regelgeving. - Proportionaliteit bewaren in het onderzoek naar bewijs van het rondtrekkend bestaan van mensen die in een mobiele woning wonen en die zich op een referentieadres wensen in te schrijven.
--	---

2. Cultuur

Het recht op cultuur is een fundamenteel recht zoals alle andere mensenrechten. Vandaag dreigt cultuur echter een luxe te worden voor mensen in armoede. Naast de terugkerende obstakels die mensen in armoede ervaren om aan culturele activiteiten deel te nemen, is er ook sprake van een beperking van de financiële middelen voor de deelname van kansengroepen aan het cultuuraanbod en aan de creatie van cultuur. Het lokaal bestuur kan kiezen voor een rijk, divers en toegankelijk cultureel aanbod.

	<p>Toegang tot cultuur</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Voor mensen in armoede is deelname aan cultuur niet vanzelfsprekend. Ze ervaren obstakels van allerlei aard (financieel, geografisch, organisatorisch, psychologisch ...): het aanbod is te duur of onbereikbaar, ze krijgen een culturele activiteit niet ingepast in hun dagelijkse leven wegens gebrek aan of te dure kinderopvang en vervoer, ze hebben het gevoel dat het bestaande aanbod niets voor hen is, ze voelen schaamte om zich onder de mensen te begeven, ze zijn niet vertrouwd met de geplogenheden (wat draag je? Moet je daarna iets gaan drinken? Wat als dat te duur is?) ... Het lokale niveau is bij uitstek geschikt om deze drempels weg te nemen en om bruggen te creëren tussen de sectoren cultuur en welzijn, zoals in Vlaanderen bijvoorbeeld gebeurt via de lokale netwerken vrijetijdsparticipatie.</p>
<p>Voorstellen</p>	<p>Het lokale cultuuraanbod voor iedereen toegankelijk maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een divers en toegankelijk cultureel aanbod creëren met respect voor de diversiteit van de bevolking en voor ieders keuzevrijheid; - voldoende publieke financiering voorzien voor culturele activiteiten opdat ze voor iedereen financieel toegankelijk zijn, bijvoorbeeld via de Uitpas in Vlaanderen of Article 27 in de Federatie Wallonië-Brussel; - rekening houden met de kosten verwant aan de toegangsprijs (traject, kinderopvang,...) in de maatregelen om cultuur voor iedereen betaalbaar te maken; - bij het opstellen van de criteria die gebruikt worden om te bepalen wie recht heeft op sociale tarieven voor cultuurparticipatie, rekening houden met de diversiteit van situaties waarin mensen in armoede en bestaansonzekerheid leven. <p>Bijzondere aandacht schenken aan mensen in grote armoede:</p> <ul style="list-style-type: none"> - maatregelen nemen die bijkomende steun en begeleiding geven aan mensen in grote armoede, in het bijzonder proactieve inspanningen doen om hen op te zoeken; - samen met de betrokken mensen oplossingen zoeken voor de drempels die ze ervaren (laaggeletterdheid, mobiliteit,...).

	Lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen
Vaststelling	<p>Het Vlaams decreet dat de middelen om een lokaal cultuurbeleid te voeren van de Gemeenschap naar de gemeenten overhevelt roept vragen op naar het belang dat lokale besturen zullen hechten aan hun cultuurbeleid en de participatie hieraan van burgers. In een context van budgettaire krapte kan de integratie van sectorale middelen in het Gemeentefonds immers leiden tot minder middelen voor cultuur en vrije tijd en tot minder aandacht voor de participatie van iedereen.</p>
Voorstellen	<p>Gebruik maken van de overheveling van bevoegdheden van het Vlaamse naar het lokale niveau om nog meer in te zetten op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een inclusief sociaal en cultureel beleid; - cultuurparticipatie; - inspraak van burgers in het cultuurbeleid, met extra aandacht voor mensen in armoede.

3. Dienstverlening op het platteland

Hoewel armoede het hoogst is in een stedelijke omgeving, staat het platteland op de tweede plaats. Vooral de huishoudens die in bestaansonzekerheid leven (tussen de 10 % en de 15 % armsten) zijn oververtegenwoordigd op het platteland (cfr. studie POCICO - Poverty in the City and in the Country, <http://www.armoedebestrijding.be/publicatiesonderzoek.htm> - Armoede in de stad en op het platteland).

Daarnaast laat plattelandsarmoede zich anders kennen dan armoede in meer stedelijke gebieden. De bestaande tekortkomingen op het platteland met betrekking tot voorzieningen en toegankelijkheid versterken de problemen van mensen in armoede op het vlak van gezondheid, onderwijs, werk, isolement, ... en kunnen tot onderbescherming leiden.

Plattelandsgemeenten kunnen dan ook specifieke maatregelen nemen in het kader van het bereik van personen in armoede en bestaansonzekerheid.

	Dienstverlening op het platteland
Vaststelling	<p>Publieke diensten spelen een belangrijke rol in de strijd tegen armoede. Er bestaat echter een tendens tot centralisering van diensten en het verminderen van het aanbod in plattelandsgemeenten. Voor mensen in armoede – die juist vaak beroep moeten doen op deze dienstverlening – werpt dit grote drempels op in de toegang tot hun rechten. Daarbovenop komt een problematiek op het vlak van mobiliteit: mensen in armoede ondervinden heel wat moeilijkheden om zich te verplaatsen naar deze diensten.</p>
Voorstellen	<p>Een lokaal beleid voeren in functie van de realisatie van rechten, en strijden tegen non-take-up van rechten en onderbescherming in een plattelandscontext:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorzien in plattelandsgemeenten van een kwalitatieve hulp- en dienstverlening, waarbij ook een overleg wordt georganiseerd met de verschillende diensten, verenigingen en sleutelfiguren; - pro-actieve initiatieven nemen waarbij de diensten zelf naar potentiële rechthebbenden toe gaan. Zo zijn er in Vlaanderen zorgnetwerken ontstaan waarbij oudere personen aan huis bezocht worden en actief geïnformeerd worden over hun rechten; - voorzien van plaatsen waar mensen kunnen samen komen (zoals bijvoorbeeld dorpsrestaurants) en waar informatie over verschillende diensten verstrekt kan worden; - uitwerken van voldoende betaalbare mogelijkheden inzake mobiliteit.

4. Energie en water

Heel wat huishoudens in armoede en bestaansonzekerheid hebben het moeilijk om in hun behoeften op het vlak van energie en water te voldoen. Ze zijn gehuisvest in woningen met een slechte kwaliteit en kunnen niet beschikken over zuinige toestellen. Hun facturen voor energie en water wegen zwaar binnen hun budget en vaak kennen ze betalingsmoeilijkheden. Deze betalingsmoeilijkheden kunnen leiden tot het plaatsen van een budgetmeter, het uitschakelen van de minimumlevering, en een afsluiting van de levering.

De gemeenten krijgen steeds meer bevoegdheden inzake energie en water en zijn ook betrokken in de watermaatschappijen en distributienetbeheerders. Ze hebben dus een belangrijk rol in de strijd tegen energie- en waterarmoede.

	<p>Gemeentelijke engagement in de strijd tegen energie- en waterarmoede</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Om het recht op energie en het recht op water en sanitatie te realiseren, is er actie nodig op de verschillende beleidsniveaus. Op lokaal vlak kan er gewerkt worden aan een visie rond energie- en waterarmoede, nagegaan worden welke specifieke problemen er zich stellen, en tot welke acties de gemeentelijke actoren zich kunnen engageren.</p> <p>Een specifiek punt is ook de promotie van leidingwater als drinkwater. Heel wat mensen – en zeker ook in de groepen die in armoede en bestaansonzekerheid leven – hebben schrik dat leidingwater drinken gevaarlijk is. Mensen grijpen naar flessenwater, terwijl dit veel duurder is.</p>
<p>Voorstellen</p>	<p>Uitwerken van een gemeentelijk beleidsplan in het kader van het realiseren van het recht op energie en het recht op water en sanitatie. Volgende elementen kunnen dienen om een gemeentelijk engagement te concretiseren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitwerking van een visie rond de realisatie van het recht op energie en het recht op water en sanitatie, met bijvoorbeeld concrete richtlijnen voor de lokale adviescommissies in Vlaanderen en Wallonië (energie en water). - Voorzien van toegankelijke waterpunten en sanitair in de gemeente (in de stad op meerdere plaatsen). Het is immers (levens)belangrijk dat mensen in alle situaties toegang hebben tot drinkbaar water, met inbegrip van de personen die niet over een woongelegenheid beschikken en op straat leven. Ook kunnen de lokale horecazaken aangesproken worden inzake gratis gebruik van toiletten en het gratis ter beschikking stellen van kraantjeswater bij maaltijden. - Verzamelen van informatie aangaande situaties waarbij mensen geen toegang hebben tot energie en water/sanitatie - bijvoorbeeld situaties met een budgetmeter zonder minimumlevering, situaties van dakloosheid, ... - over de duur van de situatie, hoe mensen daarmee omgaan en wat de impact is op hun levensomstandigheden. - Leggen van een sterke link tussen het lokaal woonbeleid en het beleid betreffende rationeel energie- en watergebruik, met bijzondere aandacht voor huishoudens in armoede en bestaansonzekerheid. - Verderzetten van informatiecampagnes ter promotie van het drinken van leidingwater, via de geschikte kanalen.

	<p>Informatie en begeleiding</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Om de water- en energiefactuur te begrijpen, om de goedkoopste en kwalitatieve energieleverancier te kiezen, om in gesprek te gaan met de watermaatschappijen en energiebedrijven als je betalingsmoeilijkheden hebt, ... heb je nood aan voldoende informatie. Zeker ook in de geliberaliseerde energiemarkt is het niet evident je weg te vinden in deze sector met heel verschillende actoren. En hoewel bij water geen prijzen vergeleken moeten worden, is daar toch ook een duidelijke nood aan voldoende informatie en zijn er extra initiatieven nodig. De informatie over energie en water moet beschikbaar kunnen zijn op het moment dat de klant deze nodig heeft en moet ook op het lokale niveau aanwezig zijn. De rol van diensten die contact hebben met burgers, en in het bijzonder mensen in armoede en bestaansonzekerheid, en de rol van intermediair kunnen vervullen, moet worden benadrukt.</p> <p>De communicatie vanwege de watermaatschappijen en energiebedrijven gebeurt ook meer en meer digitaal. Voor heel wat mensen, die weinig vertrouwd zijn met elektronische en digitale mogelijkheden, geeft dit problemen. Een gepersonaliseerde aanpak blijft belangrijk.</p> <p>Voor diegenen die verdere ondersteuning nodig hebben in hun streven naar een betaalbare water- en energiefactuur en de realisatie van energie- en waterbesparende ingrepen, is een begeleidingsaanbod cruciaal.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzien van lokale woon-water-energie-loketten waar elke burger met zijn/haar vragen terecht kan en – indien nodig – ook een begeleiding kan krijgen in het zoeken naar concrete oplossingen, en dit in een samenwerkingsverband tussen de verschillende actoren. - Voeren van verstaanbare informatiecampagnes, via gepaste kanalen (cfr. plaatsen en organisaties waar mensen in armoede komen). - Aandacht besteden aan problemen inzake ongeletterdheid en aan de digitale kloof, en blijvend investeren in een gepersonaliseerde aanpak. - Beter bekend maken van het consumentenakkoord en de gedragscodes voor elektriciteit en gas bij klanten en hulpverleners, ook op lokaal vlak. - Bijzondere aandacht voor de ondersteuning van huurders en verhuurders in het kader van besparende maatregelen, met het oog op het creëren van kwalitatieve en betaalbare huurwoningen, zowel in de private als de sociale huurmarkt.

	<p>Lokale adviescommissies en vrederechters</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>In het Vlaamse Gewest (voor energie en water) en in Waalse Gewest (voor energie) bestaan er lokale adviescommissies die beslissen over de afsluiting van een huishoudelijke klant, het weghalen van de minimumlevering inzake elektriciteit, en de redelijkheid van een afbetaalplan (Waals Gewest). Zowel bij energie als bij water is er echter sprake van verschillende praktijken, is de klant in bijzonder weinig gevallen ook effectief aanwezig bij de bespreking binnen de commissie, en lijkt het – op basis van de voorhanden gegevens – dat er situaties zijn waarin gezinnen gedurende lange tijd zijn afgesloten. De werking van de lokale adviescommissies kan op deze verschillende vlakken worden verbeterd.</p> <p>Afsluiting van water en energie in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest en afsluiting van water in het Waalse Gewest, kan enkel na toelating door de vrederechter. Ook hier stellen we een grote afwezigheid van de klant vast, met veroordelingen bij verstek als gevolg.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen de lokale adviescommissies een beleid uitwerken op basis van een visie en bepaalde richtlijnen, met het oog op de realisatie van het recht op energie en het recht op water en sanitatie. Een vorm van jaarverslag – op basis van de gegevens die door de administraties worden ingezameld – kan dergelijke uitwisseling op een nuttige manier voeden. Ook de inspiratienota van Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie rond interessante praktijken van lokale adviescommissies water (december 2016) kan hier dienen (bijvoorbeeld onthaal, ...). - Binnen de lokale adviescommissies waken over de redelijkheid en haalbaarheid van de voorgestelde betaalplannen voor energie en water, en over de mogelijkheid van ondersteuning door sociale diensten. - Lokaal nadenken over een beter bereik van mensen met betalingsproblemen, zodat versteksituaties bij de lokale commissies, en ook bij de vrederechter. Nadenken hoe mensen gestimuleerd kunnen worden om naar de hulpverlening te gaan, en hoe een grotere respons kan bekomen worden op een uitnodiging bij een lokale adviescommissie of in een zaak bij de vrederechter.

	<p>Investerings in degelijke en zuinige installaties en toestellen</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Heel wat mensen in armoede en bestaansonzekerheid zijn in woningen met een slechte kwaliteit gehuisvest. Met betrekking tot energie en water kan het bijvoorbeeld gaan om: een onveilige elektrische installatie, waterleidingen en toestellen met risico op lekken, aanwezigheid van loden waterleidingen, ontbreken van een regenwateropvang, ...</p> <p>Daarnaast geldt natuurlijk dat het goedkoopste water en de goedkoopste energie deze is die niet wordt verbruikt. Het ontbreekt echter mensen in armoede en bestaansonzekerheid meestal aan de middelen om te investeren in besparende maatregelen. Een deel van de kosten kunnen soms ondervangen worden via premies, maar het pre-financieren van de ingrepen is een eerste probleem. Bovendien wonen mensen in armoede vaak in huurwoningen, waarbij eigenaars niet altijd bereid zijn om dergelijke investeringen te financieren. Toch zijn de voorbije jaren experimentele projecten uitgevoerd die een evenwichtige win-winsituatie van eigenaar en huurder beogen.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzien van een lokaal fonds, in de Vlaamse gemeenten, in functie van technische ingrepen en besparende toestellen in de woningen van huishoudens met een laag inkomen (bv. bij een waterlek). De ervaring van een Sociaal Waterfonds die dergelijke tussenkomst toelaat is positief in Brussel en Wallonië. - Voorzien van een ondersteuning en begeleiding bij besparende ingrepen vanuit een globale aanpak met voorfinanciering, onmiddellijke verrekening van financiële stimuli en een haalbaar afbetalingsplan (rekening houdend met de reële besparingen en het beschikbaar inkomen). Bekijken welke plaats de lokale entiteiten – die zijn ontstaan in het kader van het Fonds ter reductie van de globale energiekost (FRGE) en intussen zijn geregionaliseerd - in deze aanpak kunnen krijgen. Een samenwerking tussen de verschillende lokale actoren heeft een duidelijke meerwaarde (lokale entiteit, OCMW, gemeentelijke woondienst, lokale opleidings- en tewerkstellingsprojecten, buurt-huizen en samenlevings-opbouwprojecten, watermaatschappij, distributienet-beheerder, ...).

	Rol van de sociale huisvestingsmaatschappijen
Vaststelling	<p>Een belangrijk aandachtspunt bij de bestaande sociale maatregelen is de toepassing ervan in de situaties met collectieve installaties.</p> <p>Iemand die huurder is van een appartement in een appartementsgebouw waarvan de verwarming op aardgas wordt verzekerd door een gemeenschappelijke installatie en waarbij de woningen verhuurd worden voor sociale doeleinden door een sociale huisvestingsmaatschappij heeft recht op sociaal tarief voor gas. Niet alle rechthebbenden zijn hiervan op de hoogte.</p> <p>De energie- en waterprestatie van sociale woningen is vaak onvoldoende. Sociale huurders zouden veel lagere facturen betalen indien hun sociale woningen beter zijn geïsoleerd en ook gebruik kunnen maken van regenwater.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Maken dat een persoon die recht heeft op sociaal tarief en in een gebouw met een collectief systeem woont het recht op sociaal tarief voor gas kan opnemen. Responsabiliseren van de sociale huisvestingsmaatschappijen inzake hun informatie-opdracht hieromtrent. - De lokale sociale huisvestingsmaatschappij(en) stimuleren om een actieplan op te maken in functie van de besparing van energie en water in hun sociale huurwoningen, zowel met betrekking tot energie- en waterbesparende ingrepen door de maatschappijen als de mogelijke ondersteuning en begeleiding van de sociaal huurders.

5. Gezondheid

Voor mensen in armoede zijn hun vaak slechte levensomstandigheden de belangrijkste bepalende factor voor een slechte gezondheid, zo blijkt uit onderzoek. Bovendien blijven de gezondheidsongelijkheden ten gevolge van socio-economische verschillen, toenemen. Een krachtig en integraal lokaal gezondheidsbeleid focust dus niet alleen op het toegankelijker maken van de gezondheidszorg, maar zet ook en vooral in op het bestrijden van sociale ongelijkheid in beleidsdomeinen buiten de gezondheidszorg, zoals huisvesting, jeugd, onderwijs, sport. Hoewel de gemeente niet over alle hefboomen beschikt om zo'n gezondheidsbeleid te realiseren, kan ze wel een bijdrage leveren aan de strijd tegen sociale gezondheidsongelijkheden.

	<p>Transversale strijd tegen gezondheidsongelijkheden in alle beleidsdomeinen</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Iemand's gezondheidstoestand wordt niet alleen bepaald door de toegang tot gezondheidszorg en door individuele kenmerken, maar ook door allerlei omgevingsfactoren, gaande van de omgeving waarin men leeft tot brede maatschappelijke en socio-economische factoren. Dit cumulatieve proces van individuele kenmerken, moeilijke levensomstandigheden en leefgewoonten en hun onderlinge wisselwerking maken de gezondheidssituatie van mensen in armoede uiterst kwetsbaar en complex.</p> <p>Een allesomvattend transversaal en integraal gezondheidsbeleid is nodig, ook op lokaal niveau. In Vlaanderen biedt het Lokaal Sociaal Beleid daartoe een goed kader.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeteren van de levensomstandigheden van mensen in armoede via een globale systeemaanpak. - Versterken van de transversaliteit van het beleid van de schepenen bevoegd voor wonen, onderwijs, sport, ... - Ondersteunen en aanmoedigen van coördinatie tussen de actoren die werkzaam zijn in deze sectoren door plaatsen te voorzien voor uitwisseling en overleg. - Op lokaal niveau ontwikkelen van een beleid volgens het principe van het proportioneel universalisme, dit wil zeggen een universele aanpak waarvan de schaal en de intensiteit is aangepast aan de mate van kwetsbaarheid of achterstelling van groepen en mensen. - Ontwikkelen van collectieve en <i>bottom-up</i> acties, gericht aan het lokale beslissingsniveau, opdat maatschappelijke veranderingen – die aan de gezondheid van de bevolking ten goede komen – gestimuleerd worden. - De voorwaarden creëren waarbinnen een effectieve deelname van mensen in armoede aan participatieve gemeentelijke processen mogelijk wordt.

	<p>Strijd tegen gezondheidsongelijkheden via gezondheids promotie</p>
Vaststelling	<p>De verschillende Gemeenschappen streven ernaar, via activiteiten van gezondheids promotie, om individuen en groepen in staat te stellen om de determinanten van hun gezondheid positief te beïnvloeden. Het lokale beleidsniveau is de aangewezen partner om deze opdrachten te implementeren en uit te voeren, maar ook om eigen initiatieven te nemen en te ondersteunen. In beide gevallen is aandacht voor kwetsbare groepen noodzakelijk omdat nog te veel activiteiten van gezondheids promotie niet op hun maat zijn en daardoor hun doel voorbijschieten.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - De campagnes rond gezondheids promotie naar alle bewoners van de gemeente richten en deze meer concreet maken met betrekking tot de lokale specifieke elementen. - Ontwikkelen van sensibiliseringsacties in functie van gezondheids promotie samen met en in de scholen, de rustoorden, de buurthuizen...

	Toegang tot eerstelijnsgezondheidszorg
Vaststelling	<p>Voor vele mensen in armoede betekenen de wijkgezondheidscentra een toegang tot volwaardige zorg op de eerste lijn en een brede benadering van hun welzijn. De multidisciplinaire teams in wijkgezondheidscentra verstrekken basisgezondheidszorg en opvolging op uiteenlopende vlakken en werken zo erg laagdrempelig. Ze gaan voor een allesomvattende – fysieke, psychische en sociale – benadering van gezondheid en hun aanpak is zowel curatief als preventief.</p> <p>De vraag naar wijkgezondheidscentra overtreft echter het aanbod. Zeker op het platteland en in stadswijken waar veel kwetsbare groepen wonen is er nog een tekort.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Bestaande wijkgezondheidscentra ondersteunen. - Inzetten op buurtgerichte samenwerking en de ontwikkeling van wijkgezondheidscentra verderzetten, ook bijkomend in een plattelandscontext.

	Financieel toegankelijke gezondheidszorg
Vaststelling	<p>Te veel mensen met een laag inkomen stellen gezondheidszorg uit omwille van financiële redenen. Naast inzetten op een integrale aanpak, kan het lokale bestuursniveau ook de financiële toegang tot gezondheidszorg verbeteren. Zo heeft het OCMW eigen instrumenten ter beschikking om gezondheidszorg toegankelijk te maken en kan het via aanvullende steun tussenkomen in de terugbetaling van gezondheidskosten. Er zijn echter grote verschillen tussen OCMW's waardoor een indruk van willekeur en rechtsonzekerheid ontstaat.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Erover waken dat de OCMW-cliënten systematisch geregulariseerd zijn bij de mutualiteit. - Garanderen dat de OCMW-cliënten toegang hebben tot de gezondheidszorg, via informatie over hun rechten (derdebetalen, verhoogde tegemoetkoming, ...). - Verzekeren van een breed en vereenvoudigd gebruik van medische kaart en Dringende Medische Hulp.

6. Goed bestuur

Het gemeentelijk beleid heeft een bepaalde impact op de verschillende bevolkingsgroepen. Men is zich vaak niet bewust van deze mogelijke impact. Daarom is het belangrijk om in evaluatie te voorzien, zowel bij de uitwerking van de maatregelen (ex ante) als na de implementatie ervan (ex post).

Rechten worden vaak ook niet gerealiseerd door de betrokkenen (non-take-up van rechten), om verschillende redenen (men is zich niet bewust van rechten, onvoldoende informatie, complexe aanvraagprocedures, schrik voor pervers effecten van een hulpvraag ...). De gemeente kan een beleid ontwikkelen in het kader van de strijd tegen non-take-up van rechten en verschillende pistes uitwerken om de rechten van zijn burgers effectief te realiseren.

	<p>Evaluatie van lokale beleidsmaatregelen (ex ante en ex post)</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Bij de uitwerking en implementatie van maatregelen wordt vaak geen rekening gehouden met de (mogelijke) impact van de maatregelen op mensen in armoede of bestaansonzekerheid. Ook initiatieven waarbij men mensen in armoede expliciet wil ondersteunen, schieten hun doel soms voorbij, omdat ze niet tegemoetkomen aan de vragen van de betrokkenen, tekortkomingen hebben in de doelgroepomschrijving, uitgevoerd worden via onaangepaste procedures, enzovoort.</p> <p>De armoedetoets is een evaluatie-instrument ex ante, geïntegreerd in het proces van politieke besluitvorming, om de mogelijke impact van maatregelen op armoede te bekijken. Uiteraard is het belangrijk om bij een dergelijke oefening mensen in armoede en hun verenigingen, en andere pertinente actoren, te betrekken. Ook op het lokaal beleidsniveau heeft een dergelijk instrument een meerwaarde.</p> <p>Daarnaast is het bijzonder zinvol om na een bepaalde uitvoeringstermijn de maatregelen te evalueren. De betrokkenheid van mensen in armoede en andere stakeholders (lokale verenigingen, hulpverleningsinstanties, gemeentelijke administratie) verhoogt de kwaliteit en pertinentie van deze evaluatie.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen het lokaal bestuur nadenken over het mogelijk gebruik van een armoedetoets, als ex ante evaluatie-instrument. Voor de concrete vormgeving en het gebruik van een dergelijke armoedetoets kunnen bestaande initiatieven in andere gemeenten bekeken worden. - Betrekken van lokale verenigingen waar armen het woord nemen in de uitwerking en uitvoering van een lokale armoedetoets. - Tegelijk voorzien van een moment en procedure inzake ex post evaluatie bij de invoering van een maatregel, met betrokkenheid van de lokale verenigingen waar armen het woord nemen en de andere stakeholders. Eén van de voordelen van een armoedetoets is trouwens dat er tijdens dit proces vragen aan bod kunnen komen die kunnen dienen voor een ex post evaluatie (op later tijdstip).

	<p>(Non-)take-up van rechten: pro-actief werken en automatische toepassing van rechten</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Heel wat mensen hebben geen toegang tot of maken geen gebruik van hun rechten. Dit niet-gebruik van en niet-toegang tot rechten (non-take-up van rechten) kent verschillende oorzaken: een gebrek aan (aangepaste) informatie, schaamte en stigmatisering, vrees voor de gevolgen van een hulpvraag, complexe administratieve procedures, de regelgeving, enzovoort. Ook de oplossingspistes zijn divers en de gemeente kan zeker een rol spelen in het verhogen van de take-up van rechten.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nagaan bij elke maatregel op welke manier de toegankelijkheid en gebruik maximaal kan zijn. - Vanuit de dienstverlening pro-actief naar de mogelijke rechthebbenden stappen. In Vlaanderen werden projecten ontwikkeld om pro-actief de stap te zetten naar bepaalde bevolkingsgroepen (projecten sociale onderbescherming Samenlevingsopbouw, zorgnetwerken). - Aandacht hebben voor de specifieke elementen van armoede in stedelijke context en in landelijke context (zie hiervoor ook de POCICO-studie, op vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede). - Waar mogelijk voorzien in een automatische toekenning van rechten, ook op lokaal vlak. Deze automatische toekenning kan gebeuren op basis van bepaalde databanken, maar het is belangrijk dat dit wordt aangevuld met een procedure op eigen aanvraag (voor diegenen die het recht toch door administratieve fouten of de beperktheden van de databank mislopen). De Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid kan aangesproken worden voor het onderzoek van de mogelijkheden tot een automatische toepassing van rechten op lokaal niveau. - Ondersteunen van en samenwerken met lokale laagdrempelige organisaties die een rol kunnen spelen in het bereiken en informeren van mensen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid.

7. Huisvesting

Hoewel het merendeel van de bevoegdheden inzake huisvesting gewestelijk zijn, speelt de gemeente toch een fundamentele rol ter zake. Een groot aantal actoren inzake huisvesting is op gemeentelijk of intercommunaal niveau georganiseerd. Het gaat bijvoorbeeld om publieke huisvestingsmaatschappijen en sociaal verhuurkantoren. Wat de private huisvesting betreft kan de gemeente ook beleid uitzetten voor de toegang voor mensen in armoede. Zij waakt ook over de woonkwaliteit van het gemeentelijk woonpark en bestrijdt het fenomeen van de leegstand. Tot slot behoort ook de organisatie van alternatieve woonvormen en de opvang van personen die in een mobiele woning verblijven tot haar takenpakket.

	<p>Planning en monitoring</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>In heel wat van Verslagen van het Steunpunt wordt het ‘NIMBY-effect’ aangehaald dat we zien in welgestelde gemeenten die willen vermijden dat ze kwetsbare bevolkingsgroepen moeten opvangen. De solidariteit tussen de gemeenten en de politieke wil van elk van hen vormt echter één van de basisvoorwaarden voor een daadwerkelijke sociale mix.</p> <p>In Wallonië bepaalt de <i>Code du Logement et de l’Habitat durable</i> dat de gemeenten binnen negen maanden na de vernieuwing van hun respectieve gemeenteraden een verklaring over het woonbeleid moeten opstellen die de doelstellingen en de principes aangeeft van de maatregelen die moeten worden genomen om het recht op behoorlijke huisvesting, zoals bepaald in artikel 23 van de Grondwet, ten uitvoer te brengen. Elke gemeente moet een driejarig actieprogramma opstellen waarin de projecten van de verschillende huisvestingsactoren, namelijk de gemeenten, de OCMW's, de <i>Sociétés de Logement de Service Public</i>, het <i>Fonds du Logement de Wallonie</i> en diverse <i>vzw's</i>, worden verzameld.</p> <p>In Vlaanderen hebben de lokale besturen ook een coördinerende functie. Zij moeten de verschillende partijen die op lokaal vlak bezig zijn met het woonthema's rond de tafel krijgen en zorgen dat er een samenhangend beleid wordt gevoerd. Het lokaal toewijzingsreglement, het reglement waarin de toekenning van sociale woningen wordt geregeld, moet worden goedgekeurd door de gemeenteraad. Daarnaast heeft de gemeente een aantal belangrijke uitvoerende taken op het vlak van betaalbaar wonen, kwaliteitsbewaking en de dienstverlening naar de burger.</p> <p>De gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn ook verplicht om een lijst van hun bewoonde woningen op te stellen en een jaarverslag in te dienen over hun strijd tegen de leegstand van woningen en die van hun OCMW's. Elke openbare huisvestingsactor is ook verplicht om aan de overheid een inventaris over te maken van de woningen die hij verhuurt.</p>
<p>Voorstel</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Op lokaal niveau een coherent huisvestingsbeleid uitwerken dat rekening houdt met mensen in armoede, door overleg, cohesie en participatie te bevorderen en door een beleid te voeren op maat van de burger. - Inventariseren van het woonaanbod op zijn gebied. - Een plan opstellen om het aanbod van woningen op zijn grondgebied uit te breiden en te diversifiëren, met bijzondere aandacht voor het aanbod aangepast aan de armsten. Bestrijden van onbezette en ongezonde woningen. - Realiseren van een monitoring van hogervernoemd plan.

	<p>Publieke huisvesting</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Het sociale woningpark is ontoereikend. Daarvan getuigen de lange wachtlijsten van gezinnen die een aanvraag voor een sociale woning hebben ingediend. Hoewel het beleid inzake sociale huisvesting een gewestelijke bevoegdheid is, hebben de gemeenten zeker hun rol te spelen.</p> <p>Bovendien hebben sommige groepen minder kans op een sociale woning omdat er te weinig aangepaste woningen beschikbaar zijn: kroostrijke gezinnen, alleenstaanden en personen met een handicap. Daarnaast laat het beperkt aanbod niet toe om te antwoorden op de meeste dringende sociale situaties.</p> <p>In de drie gewesten zijn inspanningen geleverd om de toewijzing van publieke huisvesting te harmoniseren en transparanter te maken, maar sommige toewijzingscomités werken nog steeds veel te discretionair.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ambitieuze investeringen realiseren om het aantal sociale huurwoningen op te trekken. Daarbij moet rekening worden gehouden met de heterogeniteit van de gezinnen. - Gronden ter beschikking stellen voor de bouw van nieuwe publieke woningen. - Op transparante wijze de criteria voor de toewijzing van publieke huisvesting toepassen.

	<p style="text-align: center;">Toegang tot de private huurmarkt</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Voor tal van gezinnen is de huurprijs voor een degelijke woning niet in verhouding tot hun inkomen. Bovendien kan de huurwaarborg de toegang tot de private huurmarkt belemmeren. De nieuwe huurwaarborgregelgevingen van de drie gewesten moeten nog geëvalueerd worden op de criteria van betaalbaarheid en risico tot stigmatisering en selectie.</p> <p>Sommige verhuurders kiezen ervoor om het maandelijkse huurbedrag niet te vermelden in hun huuradvertentie. Dit stelt hen in staat om een hogere huurprijs aan een potentiële huurder door te geven als zij het gevoel hebben dat de huurder hen niet bevalt vanwege zijn of haar etnische of sociale afkomst, zodat deze laatste wordt ontmoedigd. Sinds de wet van 25 april 2007 moeten verhuurders het bedrag van de huurprijs vermelden op elke publieke of officiële mededeling. De wetgever heeft de gemeenten opgedragen inbreuken op deze wetgeving te bestraffen.</p> <p>In verschillende gemeenten zijn - in samenwerking met sociale verhuurkantoren (SVK) of <i>relais sociaux</i> – ‘woonzoekteams’ of <i>capteurs de logements</i> opgezet. Hierbij brengen sociaal werkers potentiële verhuurders in contact met dakloze of kwetsbare personen door ervoor te zorgen dat rond hun vooroordelen wordt gewerkt. Zij bieden ook een begeleiding aan huurders.</p> <p>Meer in het algemeen is een SVK ook een manier om de toegang van mensen in armoede tot de private huurmarkt te vergemakkelijken.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het vaststellen, vervolgen en bestraffen (in overeenstemming met artikel 119bis van de nieuwe gemeentewet) van het niet naleven van de verplichting voor verhuurders om het bedrag van de huur te vermelden op elke publieke of officiële aankondiging van de verhuur van een woning. - Opzetten van een initiatief rond ‘woonzoekteams’ of <i>capteurs de logement</i> in de gemeente. Dit kan worden opgezet in samenwerking met het OCMW, verenigingen, een <i>relais social</i> en een of meer SVK’s.

	Sociale verhuurkantoren
Vaststelling	<p>De SVK's hebben als missie om een brug te slaan tussen enerzijds eigenaars en anderzijds huurders met een laag inkomen. Hoewel de SVK's steeds meer bekend zijn bij kandidaat-huurders, zijn de eigenaars onvoldoende op de hoogte van hun bestaan en hun exacte opdracht, in het bijzonder op het platteland. De tussenkomst van de SVK's kan ook een meerwaarde betekenen voor bijvoorbeeld oudere eigenaars die terughoudend zijn om hun goed te verhuren en het liever leeg laten staan.</p> <p>Voor de gemeenten kan de ondersteuning van SVK's praktischer zijn dan het bouwen of onderhouden van eigen publieke woningen.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - De ontwikkeling van de SVK's voortzetten en hen financieel ondersteunen in het werk dat ze verrichten, met name op het vlak van de begeleiding van huurders. Hen een stem geven in het gemeentelijk woonbeleid. - Een verminderde onroerende voorheffing toekennen om eigenaars aan te moedigen hun vastgoed aan een SVK toe te vertrouwen. - Versterken van de gemeentelijke acties om de SVK's beter bekend te maken bij de eigenaars, als aanvulling op eventuele campagnes van het Gewest.

	<h2 style="text-align: center;">Leegstaande woningen</h2>
<p>Vaststelling</p>	<p>In de context van de grote moeilijkheden die de mensen in armoede ervaren om een woning te vinden, komt het feit dat een eigenaar die zijn goed onbewoond laat en daar geen concrete bestemming voor heeft neer op het onttrekken van een levensnoodzakelijk goed aan de markt.</p> <p>Er zijn evenwel instrumenten voorhanden: de wet van 12 januari 1993, de zogenaamde 'wet Onkelinx', geeft de burgemeester het recht om leegstaande gebouwen op te eisen en er daklozen in onder te brengen. Hoewel het weinig is toegepast, is het principe ervan blijven voortbestaan en in afgezwakte en verschillende vormen overgenomen in de gewestelijke huisvestingscodes: het <i>gestion provisoire des logements inoccupés</i> (vaak ook <i>réquisition douce</i> of 'zachte opeising' genoemd) in Wallonië, het 'sociaal beheersrecht' in Vlaanderen en het 'openbaar beheersrecht' van leegstaande woningen in Brussel. Die beschikkingen worden praktisch niet ten uitvoer gebracht, ondanks ervaringen die aantonen dat het voornamelijk een probleem van politieke wil is. Indien het gebouw in een te slechte toestand verkeert, dringt het alternatief van een belasting ten voordele van het woonbeleid zich op. De Brusselse en Waalse Wooncodes staan de gemeentelijke overheden ook toe om een stakingsvordering in te stellen tegen de eigenaars van leegstaande gebouwen.</p> <p>Recente voorbeelden tonen aan dat lokale politieke actie mogelijk is. In november 2016 kondigde de Stad Brussel aan dat ze haar openbaar beheersrecht zou gebruiken om appartementen, die zich boven een handelszaak bevinden, te renoveren en te verhuren. In juli 2017 paste de gemeente Etterbeek artikel 134bis van de Nieuwe Gemeentewet toe om een gebouw op te eisen en ter beschikking te stellen voor de tijdelijke opvang van mensen zonder wettig verblijf. In juli 2018 heeft de gemeente Huy als eerste Waalse gemeente een gerechtelijke beschikking kunnen bekomen ten gevolge van het instellen van een stakingsvordering.</p> <p>In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat in het bijzonder door het probleem wordt getroffen, werd ook een oproep tot het indienen van projecten (afgesloten op 19 juli 2017) gelanceerd met het oog op het herstel van leegstaande woningen boven handelszaken. De evaluatie van dit project zal interessant zijn om te bekijken.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Een inventaris maken van de leegstaande gebouwen op het grondgebied van de gemeente. - Leegstandtaks heffen bij de eigenaars van leegstaande gebouwen. - De instrumenten activeren waardoor leegstaande gebouwen kunnen worden opgeëist. - Omvormen van leegstaande verdiepingen van handelspanden tot woonegelegenheden.

	<p style="text-align: center;">Uithuiszettingen wegens onbewoonbaarverklaringen</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>De gemeente speelt hierin een belangrijke rol. Ze heeft immers de plicht te strijden tegen ongezonde woningen. In het kader van haar bevoegdheden, kan ze een woning onbewoonbaar verklaren.</p> <p>Dit beleid kan echter een averechts effect hebben - de persoon zoekt z'n toevlucht tot een woning van mindere kwaliteit in een minder controlerende gemeente. Als alle omliggende gemeenten daarentegen eenzelfde beleid zouden voeren, dan zou dit ook vruchten afwerpen. Bovendien blijkt dat herhuisvestingsplicht van de burgemeester niet altijd wordt nageleefd. Mensen die niet verantwoordelijk zijn voor de onbewoonbaarheid van hun woning bevinden zich zo in een nog slechtere situatie dan voorheen. De gemeente moet ernaar streven deze mensen te helpen hun situatie te verbeteren.</p> <p>De lokale overheid kan een aantal bestaande instrumenten gebruiken om op te treden naar de eigenaars van huurwoningen die onbewoonbaar worden verklaard; deze instrumenten worden echter niet ten volle benut.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Meer coherentie ontwikkelen tussen naburige gemeenten in de strijd tegen ongezonde woningen om de perverse effecten van dergelijke strijd te vermijden. - Strijden tegen ongezonde woningen zonder de bestaansonzekerheid te verergeren: geen uithuiszetting zonder engagement tot herhuisvesting. Noodopvang is slechts een tijdelijk middel, dat echter wel gewaarborgd moet zijn bij alle uithuiszettingen waarbij geen onmiddellijke herhuisvesting kan plaatsvinden. Noodopvang moet de verdere verslechtering van de situatie van de persoon of van het gezin te vermijden en moet opgevat worden als een springplank naar een waardige en duurzame herhuisvesting, binnen een redelijke termijn. Daarom moet de betrokken persoon of gezin kunnen rekenen op de ondersteuning van sociale diensten zolang de herhuisvesting geen feit is. - Maximale inspanningen leveren om het hoorrecht van de betrokken persoon te realiseren, zodat ook zijn of haar kijk op de situatie in rekening kan gebracht worden.

	<p>Uithuiszettingen om andere redenen</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Het probleem van de uithuiszettingen blijft even schrijnend als complex. Het motief en de vorm van een uithuiszetting kunnen heel divers zijn: de huur niet betalen (wat het ultiem gevolg kan zijn van een slechte inkomenssituatie), onbewoonbaarverklaring van een gebouw zonder herhuisvesting door de gemeentelijke overheid, misbruik van rechten door sommige eigenaars die overgaan tot ‘wilde’ uithuiszettingen...</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uithuiszettingen wegens wanbetalingen voorkomen; in dit preventieve luik hebben het OCMW en de sociale huisvestingsmaatschappijen een heel belangrijke rol. - De potentiële slachtoffers en de politie sensibiliseren over de problematiek van ‘wilde’ uithuiszettingen. Slachtoffers van ‘wilde’ uithuiszettingen weten vaak niet dat het illegaal is. De aandacht van de verschillende politiediensten moet gevestigd worden op het vermoedelijk strafrechtelijk karakter van de uithuiszetting (huisvredebreuk, art. 439 van het Strafwetboek) en op het feit dat het belangrijk is een proces-verbaal op te stellen. - De in beslag genomen goederen respectvol in bewaring nemen. Elke gemeente moet beschikken over een depot waar de in beslag genomen goederen respectvol in bewaring kunnen worden genomen. Bovendien moet er een gedetailleerde inventaris van de goederen worden opgesteld; de gerechtsdeurwaarder die een uithuiszetting uitvoert heeft geen wettelijke verplichting om een dergelijke inventaris op te stellen.

	<p>Alternatieve woonvormen</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Omdat ze moeilijkheden ondervinden om toegang te krijgen tot een degelijke en betaalbare woning, zoeken sommige mensen een eigen oplossing via alternatieve vormen van wonen (solidair wonen, permanent wonen op toeristische terreinen, kraakpanden...). De hoge prijzen op de private woonpark en het gebrek aan sociale woningen zijn niet de enige beweegredenen die de keuze voor dergelijke woonvormen - die nooit volledig uit vrije wil gebeurt - motiveren. Heel wat mensen vinden dat deze woonvormen een aantal reële voordelen bieden (de collectieve en solidaire dimensie, actor kunnen zijn van zijn eigen woonsituatie...). Totdat de meer algemene problemen van woningnood worden aangepakt, moeten deze woonvormen worden geaccepteerd en ondersteund. Aan de andere kant ontslaat de steun voor deze woonvormen de overheden niet van de verplichting om een meer omvattend beleid te voeren dat gericht is op het creëren van publieke huisvesting. Een interessante samenwerking tussen RISO Vlaams-Brabant en de provincie heeft er toe geleid dat het gebied waarin verschillende mensen een alternatieve woonvorm betrokken werd omgevormd tot 'zone voor kleinschalig wonen'.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Het gemeentelijk huisvestingsbeleid openstellen voor alternatieve woonvormen. Het Steunpunt pleit voor een gediversifieerd beleid, dat sociale innovatie bevordert en een 'eenheidsgedachte' - gebaseerd op de klassieke visie op wonen - vermijdt. Het cliché dat alle personen die permanent op een toeristisch terrein wonen in mensonwaardige omstandigheden leven en zo snel mogelijk moeten worden geëvacueerd stemt bijvoorbeeld niet overeen met de realiteit, noch met de verlangens van vele van de bewoners. Bovendien beschikt geen enkele gemeente over de middelen om dergelijk beleid uit te voeren. De bestaande oplossingen moeten dus worden gerespecteerd en verder uitgewerkt. - Zorgen voor een correcte toepassing van de wet: aanvaarden van de inschrijving in het bevolkingsregister van personen in deze alternatieve woonvormen (zie fiche bevolkingsdiensten). - Niet overgaan tot een uithuiszetting wegens onbewoonbaarheid zonder een oplossing voor herhuisvesting (zie fiche uithuiszettingen).

	<h2>Dak- en thuisloosheid</h2>
<p>Vaststelling</p>	<p>De situaties waarin dak- en thuislozen zich bevinden vergen snelle antwoorden, zelfs indien die niet kunnen worden losgekoppeld van de noodzakelijke structurele maatregelen om te anticiperen op toekomstige problemen. Ze vragen een bijzondere aandacht op verschillende vlakken.</p> <p>In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen en alhoewel bepaalde gemeenten doen alsof deze realiteit bij hen niet bestaat, leven dak- en thuislozen niet enkel in de grote steden.</p> <p>Enkel de <i>Code wallon du Logement et de l’Habitat durable</i> voorziet in een verplichting voor de gemeenten om transitwoningen op hun grondgebied ter beschikking te stellen. Een dergelijke accommodatie maakt het mogelijk om de meest urgente situaties tijdelijk te ondervangen. In Vlaanderen hebben sommige gemeenten de organisatie van transitwoningen toevertrouwd aan de CAW's, die heel wat kennis en ervaring hebben op dit vlak.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tellen hoeveel dak- en thuislozen er zich op het grondgebied van de gemeente bevinden - op basis van de Ethos-typologie - om een adequaat beleid tegen dak- en thuisloosheid te kunnen voeren. Het zou goed zijn om het Steunpunt tot bestrijding van armoede op de hoogte te brengen van dergelijke initiatieven gezien zijn mandaat als centraal verzamelpunt voor gegevens rond dak- en thuisloosheid. - Specifieke aandacht besteden aan de problematiek van dak- en thuisloosheid in het gemeentelijk woonbeleid. - In elke gemeente over een voldoende aantal transitwoningen beschikken, wat momenteel niet het geval is. Er zouden ook meer opvangstructuren moeten komen voor gezinnen zodat gesplitste plaatsingen kunnen worden vermeden. De gemeenten kunnen samenwerken met verenigingen om in een voldoende aanbod van transitwoningen te voorzien. - Een antwoord bieden op de elementaire levensbehoeften van de mensen die op straat leven, wat een reeks maatregelen inhoudt die betrekking hebben op de menselijke waardigheid: <ul style="list-style-type: none"> o voldoende drinkfonteinen, wc's en urinoirs; o toegang tot openbare douches en baden; o een menswaardige behandeling in de centra voor nachtopvang, en ondersteuning van die centra zodat zij hun publiek kunnen helpen zelfstandig te worden en uit het hulpcircuit te kunnen breken ...

	Opvang van woonwagenbewoners
Vaststelling	<p>De woonwagenbewoners vormen een zeer diverse bevolkingsgroep, die soms personen van buitenlandse herkomst omvat, maar over het algemeen mensen groepeerd die sinds meerdere generaties Belgisch of Europees zijn. Hun levenswijze en beroep verschillen sterk al naargelang de groep waartoe ze behoren. Voor sommigen is hun nomadische leven een levenswijze, die van veel vroeger dateert dan het ontstaan van België. Zij hebben met name te lijden onder veel vooroordelen, maar ook en vooral onder het acute gebrek aan onthaal- en doorgangsterreinen voor hun woonwagens. Hoewel het gebrek aan terreinen elke zomer een terugkerend onderwerp in de media vormt, is de situatie vooral in de wintermaanden, wanneer de behoeften van de gezinnen het grootst zijn, het meest kritiek.</p> <p>In Vlaanderen kunnen gemeenten en OCMW's beroep doen op subsidies van het Agentschap Wonen-Vlaanderen tot 100% van de kosten voor de realisatie van woonwagenterreinen.</p>
Voorstel	<p>Op het grondgebied van de gemeente of in partnerschap met een naburige gemeente een woonwagenterrein voorzien, conform aan de minimale kwaliteitseisen die in de gewestelijke decreten zijn vastgelegd. De ervaring op het terrein leert dat - ondanks vooroordelen - het samenwonen van woonwagenbewoners, burens en lokale overheden goed verloopt wanneer het onthaal wordt georganiseerd.</p>

8. Toegang tot justitie

Justitie dient als hefboom voor een daadwerkelijke rechtsgelijkheid voor iedereen. Versterking van de toegang tot justitie is een effectieve manier om te strijden tegen de kwetsbaarheid van mensen in armoede. Paradoxaal genoeg zijn degenen die hun rechten het hardst nodig hebben, degenen die het meest getroffen worden door het niet-gebruik en de niet-toegang tot rechten (zie ook de werkzaamheden van het Steunpunt rond deze non-take-up van rechten). Deze problematiek heeft financiële oorzaken, maar niet alleen. Een van de belangrijkste oorzaken van de non-take-up van rechten is het gebrek aan informatie voor mensen in armoede. Een doeltreffend systeem van eerstelijnsrechtsbijstand is een belangrijk onderdeel in de strijd tegen deze non-take-up van rechten.

	<p style="text-align: center;">Juridische eerstelijnsbijstand</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>De juridische eerstelijnsbijstand wordt gedefinieerd als de juridische bijstand die verleend wordt in de vorm van praktische inlichtingen, juridische informatie, een eerste juridisch advies of de verwijzing naar een gespecialiseerde instantie of organisatie. Hoewel deze bevoegdheid sinds de zesde staatshervorming is overgedragen aan de gemeenschappen, blijft zij vaak op het lokale niveau georganiseerd. De eerstelijnsbijstand kan zowel door de advocatuur verstrekt worden als door 'organisaties voor juridische bijstand' zoals onder meer wetswinkels, vakbonden, OCMW's en CAW's. In de praktijk blijkt dat veel drempels de toegang van mensen in armoede tot deze hulp in de weg staan of bemoeilijken. In elk gerechtelijk arrondissement zorgt een Commissie voor juridische bijstand (CJB), samengesteld uit vertegenwoordigers van de balie, vertegenwoordigers van de OCMW's en vertegenwoordigers van erkende organisaties voor juridische bijstand, voor coördinatie en stimulering van de eerstelijnsbijstand.</p> <p>Sommige gemeenten, waaronder Sint-Gillis, hebben interessante praktijken om hun dienst voor juridische bijstand aan te passen aan de behoeften van hun meest kwetsbare inwoners. De Dienst Buurtjustitie van de gemeente beschikt over juristen die zonder afspraak werken en die duidelijke, actuele en gratis juridische bijstand verlenen op alle gebieden. Deze juridische bijstand is op efficiënte wijze afgestemd met de juridische tweedelijnsbijstand dankzij een samenwerking met de Brusselse balie, vastgelegd in een overeenkomst.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzien in een aangepaste juridische eerstelijnsbijstand op gemeentelijk vlak. Verhelpen van problemen inzake toegang tot informatie: <ul style="list-style-type: none"> o combineren van een specifieke eerstelijnsbijstand en een duidelijke herkenbare dienst met een algemeen aanbod aan eerstelijnsbijstand; o verhelpen van de elementen die de toegang tot informatie verhinderen, zoals bijvoorbeeld de ligging, de openingsuren of beperkte middelen van een dienst; o ondersteunen van de organisaties die proactief stappen zetten naar de doelgroep die het verst van informatie verwijderd is, door deze op te zoeken in zijn eigen leefomgeving; o dichterblijven van informatie, geografisch maar ook symbolisch, wat betekent dat informatie bekomen kan worden op plaatsen waar mensen vaak komen en die geen negatieve associaties oproepen; o de mensen klantvriendelijk onthalen en, indien nodig, snel en duidelijk naar een andere dienst of naar de juridische tweedelijnsbijstand doorverwijzen. - In rekening brengen van de inzichten van mensen in armoede in de ontwikkeling van de juridische bijstand. Versterken van het overleg en de dialoog tussen de CJB's en verenigingen waar armen het woord nemen en andere sociale actoren.

9. Kinderopvang

Kinderopvang is een belangrijk onderdeel van het sociaal beleid en het gezinsbeleid. Kwaliteitsvolle kinderopvang vervult immers een pedagogische, sociale en economische functie en draagt bij tot de optimale ontwikkeling van kinderen en hun gezinnen. Om die reden wordt kinderopvang meer en meer als een recht beschouwd. Het recht op kinderopvang houdt in dat elk gezin met een opvangvraag, ook een gezin in armoede of een kwetsbare situatie, kan kiezen voor een kwaliteitsvolle kinderopvang. Als organisator en/of als regisseur van kinderopvang kan het lokaal bestuur bijdragen tot de creatie van een voldoende, toegankelijk en betaalbaar aanbod aan kinderopvang dat de drie functies van kinderopvang in gelijke mate realiseert.

	Voldoende en toegankelijke kinderopvang
Vaststelling	<p>Hoewel in principe elk gezin met een opvangvraag zou moeten kunnen kiezen voor een kwaliteitsvolle kinderopvang, is de toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang niet voor iedereen gelijk. Gezinnen in armoede ervaren vele obstakels in hun zoektocht naar kinderopvang, omdat er een gebrek is aan aanbod, omdat andere gezinnen voorrang krijgen, omdat ze tot de slotsom komen dat kinderopvang niets voor hen is, wegens te duur, te ver, niet aangepast....</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Werk maken van voldoende, toegankelijke en betaalbare kinderopvang als onderdeel van het lokaal sociaal beleid. - Alle betrokken organisaties en actoren bijeenbrengen om afspraken te maken over de opvang van kinderen en om een geïntegreerde werking uit te bouwen, zoals in Vlaanderen gebeurt via het Lokaal Overleg Kinderopvang (LOK). - Op basis van een omgevingsanalyse en in overleg met kinderopvanginitiatieven, realistische doelgroepstreefcijfers bepalen opdat de kinderopvang een weerspiegeling is van de diversiteit van buurten.

	Betaalbare kinderopvang
Vaststelling	<p>Voor vele gezinnen in armoede is kinderopvang niet betaalbaar, zeker wanneer er geen inkomensgerelateerd aanbod beschikbaar is. Daarenboven moeten bovenop de dagprijs veelal nog extra kosten worden betaald voor pampers, voeding, ... die het voor gezinnen in armoede onmogelijk maken hun kinderen naar de opvang te brengen.</p> <p>In Vlaanderen werd recent ook binnen het inkomensgerelateerd aanbod het standaard minimumtarief opgetrokken. Bovendien werd de procedure om het inkomenstarief te laten berekenen of om het recht op een individueel verminderd tarief te laten gelden gedigitaliseerd. Voor sommige gezinnen betekent dit een bijkomende drempel om op kinderopvang een beroep te doen. Wanneer blijkt dat ouders het berekende of individueel verminderde inkomenstarief niet kunnen betalen, kan het OCMW een OCMW-tarief toekennen.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Als organisator van kinderopvang: <ul style="list-style-type: none"> o vooral investeren in inkomensgerelateerde kinderopvang; o geen extra kosten aanrekenen; o soepel omspringen met het aantal respijtdagen (dagen dat kinderen afwezig mogen zijn zonder te betalen, bijvoorbeeld omwille van ziekte). - Aan alle leefloongerechtigden en equivalent leefloongerechtigden in Vlaanderen het individueel verminderd inkomenstarief van 1,65 euro toekennen in plaats van het verhoogd standaard minimumtarief van 5,24 euro: <ul style="list-style-type: none"> o automatisch; o onafhankelijk van het feit of deze gerechtigden een activeringstraject volgen of niet.

	Geografische spreiding van kinderopvang
Vaststelling	Er is niet alleen een algemeen tekort aan kinderopvangplaatsen, het bestaande aanbod is bovendien geografisch ongelijk verdeeld. In meer rurale gebieden of meer achtergestelde stadswijken zijn er vaak minder beschikbare plaatsen. Lokale besturen kunnen er mee voor zorgen dat vooral in gemeenten en/of buurten waar het plaatsgebrek het grootst is, kinderopvangplaatsen bijkomen.
Voorstel	Bij het geven van advies over de uitbouw van kinderopvang in de gemeente een billijke geografische spreiding van het kinderopvangaanbod nastreven.

	Toeleiding naar kinderopvang
Vaststelling	Niet alle gezinnen met een (potentiële) kinderopvangvraag zijn voldoende op de hoogte van (de diversiteit van) het bestaande kinderopvangaanbod, van de gebruikelijke procedures om een plaats te zoeken en te reserveren of van de ondersteuningsmogelijkheden waarop ze een beroep kunnen doen.
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Gezinnen in een kwetsbare situatie ondersteunen in hun zoektocht naar kinderopvang. - Een diversiteit van toeleidingswegen en ingangspoorten creëren en ondersteunen opdat zoveel mogelijk verschillende drempels kunnen weggewerkt worden.

	Ouders en de kinderopvang
Vaststelling	<p>Gezinnen in armoede ervaren niet alleen financiële drempels wanneer ze een antwoord zoeken op hun opvangvraag. Wanneer ze nader kennis maken met de opvang botsen ze vaak op een gebrek aan kennis over en begrip voor hun situatie, vooroordelen en wantrouwen, een onaangepast aanbod voor hun vraag, ... Ouders in armoede willen als eerste opvoedingsverantwoordelijken aangesproken worden en als gelijkwaardige partners samen nadenken over de beste opvang voor hun kinderen.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen het netwerk van actoren aandacht hebben voor toeleiding, continuïteit in transitie tussen thuis-opvang-school, openheid naar ouders en praktijkuitwisseling. - Tijd, middelen en ondersteuning voorzien om, samen met ouders, een onthaal-, participatie- en pedagogisch beleid uit te werken in kinderopvanginitiatieven. - Flexibiliteit aanmoedigen en ondersteunen door soepeler om te springen met bezettingsnormen, te werken met verschillende types opvangplannen, te experimenteren met oefenopvangplannen, ...

10. Mobiliteit

Het belang van mobiliteit neemt toe. Dagelijks verplaatsen personen zich omwille van diverse redenen. Mobiliteit vormt een onmisbare schakel in de uitoefening van grondrechten zoals onderwijs, werk, wonen, gezondheidszorg, cultuur, ... Maar ook op het vlak van mobiliteit manifesteren zich verschillende ongelijkheden, en wordt soms gesproken over een 'vervoersarmoede': personen die omwille van een gebrek aan mobiliteit niet op een volwaardige manier aan het maatschappelijk leven kunnen deelnemen. Gemeenten kunnen verschillende initiatieven nemen om de mobiliteitsmogelijkheden van personen in een situatie van armoede en achterstelling te ondersteunen en te versterken.

	<p>Voldoende en betaalbare mobiliteit</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Nog meer dan vroeger is zich kunnen verplaatsen ook een maatschappelijke norm geworden. Er wordt van mensen verwacht dat ze zich kunnen verplaatsen in functie van hun job, een hulpvraag, een culturele voorstelling, ... Voor heel wat mensen in armoede is dat echter geen evidentie: het aanbod aan openbaar vervoer is vaak beperkt (zeker in een plattelandscontext), dit aanbod en de betaalbaarheid ervan staan onder druk, de aankoop en het gebruik van een auto is duur, voorzieningen worden steeds meer gecentraliseerd, voor een fiets is er in woning niet altijd plaats, ...</p> <p>De verantwoordelijkheid voor een voldoende aanbod inzake openbaar vervoer wordt ook steeds meer bij de lokale besturen gelegd, zie hiervoor bijvoorbeeld het Vlaamse beleid rond 'basisbereikbaarheid'. Hierbij wordt ook gekeken naar innovatieve vervoersprojecten zoals belbussen, deeltaxi's, regiotalaxi's, buurtbussen, deelauto's of fietsen. Bij deze evolutie is het belangrijk om vragen te stellen met betrekking tot het aanbod en de betaalbaarheid van deze verschillende mobiliteitsmogelijkheden, en welke drempels er zich stellen in de toegang voor mensen in armoede.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzien van een voldoende collectief vervoersaanbod, in combinatie met een aantal individuele oplossingen op maat. Deze mobiliteitsmogelijkheden systematisch aftoetsen op de toegang voor mensen in armoede qua betaalbaarheid. Voor dit aanbod kunnen ook intergemeentelijke samenwerkingen opgezet worden. - Voorzien in een betaalbare mobiliteit, waarbij prijzen inkomensafhankelijk zijn, sociale tarieven automatisch worden toegekend, ... - Uittekenen van een mobiliteitsbeleid voor zieken met een laag inkomen. Personen met een laag inkomen zouden zich gratis moeten kunnen verplaatsen wanneer ze verschillende keren per week voor onderzoeken of behandelingen naar een zorgverstrekker (vaak in de centrumsteden) moeten gaan. - Ondersteunen van aankoop en gebruik van een fiets voor groepen in een situatie van armoede en bestaansonzekerheid.

	Toegankelijke informatie over mobiliteit
Vaststelling	De informatie over de mobiliteitsmogelijkheden is niet altijd voorhanden op een gepaste manier of tijdstip. De informatie is vaak fragmentarisch, niet toegespitst op de combinatie van verschillende vervoersmogelijkheden, ... Bovendien wordt momenteel meer en meer gebruik gemaakt van digitale communicatiemogelijkheden die echter niet toegankelijk zijn voor elke inwoner (cfr. digitale kloof).
Voorstel	Een beleid uitwerken op het vlak van informatie rond mobiliteit: gemeenten bieden overzichtelijke informatie aan over de aanwezige lokale vervoersmogelijkheden en gebruiken hiervoor bestaande en nieuwe infodragers (60-plusgidsen, de Vlaamse Uitpas, ...). Belangrijk hierbij is om voldoende te blijven investeren in een menselijke interface en een kwalitatieve dienstverlening: er wordt voorzien in een combinatie van digitale communicatiemiddelen, papieren folders, en een goed uitgewerkte loketfunctie. De gemeente kan ook in een computerruimte voorzien, in combinatie met begeleiding, waar men routes kan opzoeken en online tickets kan reserveren.

11. Onderwijs

Hoewel het onderwijs één van de hefboomen is om armoede te bestrijden, slaagt de school er vaak niet in de achterstand van kinderen in armoede weg te werken. Nog steeds worden de slaagkansen in het Belgisch onderwijs sterk bepaald door de sociale achtergrond van de leerlingen. Ons onderwijssysteem kan de bestaande sociale ongelijkheden niet compenseren en dreigt deze zelfs te versterken. Voor kinderen uit gezinnen in armoede blijkt het systeem niet goed te werken, ze ervaren deze uitsluiting op verschillende manieren: mislukken of afhaken op school, gebrek aan vertrouwen en begrip, zittenblijven, oriëntatie naar minder gewaardeerde onderwijsvormen, weggestuurd worden van school, zich alleen voelen,... Te vaak beëindigen deze kinderen hun schoolloopbaan zonder voldoende te kunnen schrijven, lezen en rekenen, wat hun latere tewerkstellingskansen en toekomstperspectieven hypothekeert.

Als inrichtende macht voor de scholen uit het gemeentelijk en stedelijk onderwijsnet, heeft de gemeente hier een opdracht te vervullen.

	Relatie tussen gezinnen in armoede en de school
Vaststelling	<p>Er gaapt nog steeds een diepe kloof tussen de leefwereld van gezinnen in armoede en de waarden en normen op school. Te vaak schuiven scholen hun eigen model als referentie naar voor. Het bevorderen van een reëel partnerschap tussen gezinnen in armoede en de school is een essentieel onderdeel van een gelijke-onderwijskansenbeleid.</p> <p>Dit partnerschap is een essentieel element gedurende het hele schooljaar, waarvoor dagelijks kwalitatieve contacten nodig zijn.</p> <p>Voor ouders – en in het bijzonder ouders in armoede - is het belangrijk dat er op een heldere en respectvolle manier gecommuniceerd wordt met aandacht voor hun bekommernissen. Brugfiguren (zoals het schoolopbouwwerk in de Vlaamse Gemeenschap en schoolbemiddelaars in de Federatie Wallonië-Brussel) kunnen het contact met de school en de leerkrachten faciliteren.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen in armoede en hun ouders volwaardig bij de school betrekken en sociale uitsluiting vermijden. Hiertoe stuurt de gemeente haar pedagogisch, didactisch en communicatiebeleid bij. - Aan alle personen die in contact komen met ouders een vorming voorstellen in het omgaan met diversiteit en armoedesituaties om hen in staat te stellen het specifieke karakter van de situatie van leerlingen en hun gezinnen in armoede te leren kennen en op een duidelijke en respectvolle manier te communiceren.

	Schoolkosten
Vaststelling	<p>Ondanks verschillende maatregelen om de schoolkosten te drukken, blijven deze voor vele gezinnen in armoede problematisch, met mogelijke uitsluiting van leerlingen tot gevolg. Sommige scholen wenden zich direct tot de leerling wanneer een factuur niet betaald is, met heel wat negatieve effecten voor het betrokken kind.</p> <p>Het is in dit kader dat de Vlaamse minister van onderwijs het project ‘Samen tegen onbetaalde schoolfacturen’ heeft gelanceerd. Vanaf het schooljaar 2017-2018 krijgen secundaire scholen een gratis traject op maat aangeboden om armoede en onbetaalde facturen aan te pakken, met vormingswerkers en ervaringsdeskundigen.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Streven naar een kosteloze toegang tot onderwijs en onvermijdelijke schoolkosten zo laag mogelijk houden. - Problemen met onbetaalde schoolfacturen rechtsreeks met de ouders regelen zonder dat de leerlingen er de dupe van worden. - Projecten en initiatieven rond kostenbeheersing in het onderwijs en rond omgaan met onbetaalde facturen opvolgen en de aanbevelingen die eruit voortvloeien ter harte nemen.

	Participatie aan het kleuteronderwijs
Vaststelling	<p>Kinderen uit arme gezinnen participeren minder aan het kleuteronderwijs dan andere kinderen en dit om verschillende redenen: ze zijn niet vertrouwd met ons onderwijssysteem of hebben er minder goede ervaringen mee, ze hebben de meerwaarde ervan nog niet kunnen ervaren, ze ervaren drempels om de stap te zetten, er is geen school in de nabije omgeving... Nochtans kunnen ze hier de basis leggen voor hun verdere schoolcarrière, door te leren wat het betekent 'leerling' te zijn, door met leeftijdsgenootjes om te gaan, door hun taalgebruik te ontwikkelen...</p> <p>Om kleuterparticipatie te bevorderen is het belangrijk aan te sluiten bij de realiteit van kwetsbare gezinnen en hen via flankerende maatregelen de weg naar de kleuterschool te tonen. Kleuterparticipatie voorstellen als een voorwaarde om een recht te openen of een begeleiding te starten, zoals bijvoorbeeld soms gebeurt in het kader van een geïndividualiseerd project maatschappelijke integratie, gaat hier tegenin.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Ervoor zorgen dat kleuterscholen de tijd en middelen hebben om ouders in armoede te verwelkomen en goede communicatie en relaties te ontwikkelen. - Proactieve initiatieven ontwikkelen ten aanzien van ouders van kleine kinderen die niet in de kleuterschool zijn ingeschreven, met inachtneming van de privacy van de ouders. - Samenwerken met organisaties zoals Office de la Naissance et de l'Enfance en Kind en Gezin, maar met de OCMW's, buurtcomités, verenigingen, kinderopvang...

	Brede leer- en leefomgevingen (brede school)
Vaststelling	<p>Hoewel het onderwijs een belangrijke hefboom is tegen armoede, kan het onderwijs alleen deze uitdaging niet waarmaken. Armoede is een multidimensioneel maatschappelijk fenomeen en moet op verschillende vlakken tegelijk aangepakt worden. De school kan hierin een rol spelen door zich te integreren in de buurt en samenwerkingsverbanden aan te gaan met lokale partners, zoals jeugdwerk, bibliotheken, buurt- en welzijnsorganisaties, socio-culturele verenigingen. Zo kunnen er brede leer- en leefomgevingen ontstaan (ook wel gekend als 'brede school') – op school en in de vrije tijd om de ontwikkelingskansen voor alle kinderen maximaal te bevorderen.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Rijke leer- en leefomgevingen creëren door scholen zoveel mogelijk te integreren in de wijk, zowel ruimtelijk als wat betreft contacten met verschillende partners. - Kinderen, ouders en leerkrachten een volwaardige plaats geven in deze initiatieven. - Inspiratie zoeken in bestaande interessante praktijken en rekening houden met de aandachtspunten die daaruit voortvloeien.

	<p>Duaal leren</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Het schoolparcours en de professionele integratie van jongeren in situaties van armoede lopen vaak moeilijk. Verschillende maatregelen proberen de overgang tussen de wereld van onderwijs en arbeid te vergemakkelijken, zoals het duaal leren (deeltijds leren en werken).</p> <p>Eenzijds stellen we vast dat kwetsbare of achtergestelde jongeren oververtegenwoordigd zijn in dit stelsel. Anderzijds zien we dat het stelsel haar doelstelling om een springplank te zijn naar een kwaliteitsvolle job niet altijd waar maakt, in het bijzonder voor jongeren in armoede. Er zijn onder andere onvoldoende kwaliteitsvolle werkplaatsen, de begeleiding is onvoldoende op maat, ...</p> <p>De gemeenschappen hebben een kader ontwikkeld voor het duaal leren om via werkpleklers een betere afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt te realiseren. Ook van de lokale besturen wordt verwacht om meer jongeren de kans te bieden om te leren op de werkvloer.</p>
<p>Voorstel</p>	<p>Werk maken van kwaliteitsvolle werkplaatsen voor jongeren, hen een kwaliteitsvolle begeleiding garanderen en hen een reëel perspectief bieden op duurzame tewerkstelling. Op die manier dient de lokale overheid ook als voorbeeld voor de privé-sector.</p>

12. Opleiding en tewerkstelling

Een job is een belangrijke hefboom om uit armoede te geraken of te blijven, op voorwaarde dat het om een duurzame en kwalitatieve job gaat. Verschillende bevolkingsgroepen hebben minder kans op een dergelijke job. Een goede opleiding kan een belangrijke meerwaarde zijn in het traject ernaar. Daarnaast dienen ook veel meer jobs gecreëerd te worden voor de mensen met een grote afstand van de arbeidsmarkt. Gemeenten zijn belangrijke actoren op het gebied van de integratie van een kwetsbare werkzoekenden, via hun diensten of de organen die zij beheren, of via de OCMW's.

	<p style="text-align: center;">Socioprofessionele integratie</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Verschillende lokale diensten werken aan de socioprofessionele integratie van werkzoekenden, het gaat hierbij zowel om initiatieven van de gemeente en het OCMW zelf, als om andere lokale actoren waaraan gemeenten vaak essentiële steun verlenen, hetzij door ze te subsidiëren, hetzij door met hen partnerschappen aan te gaan.</p> <p>Bij deze begeleiding kampen de consultants soms met een te hoge dossierlast waardoor ze weinig tijd kunnen besteden aan een gepersonaliseerde begeleiding van de werkzoekenden. Wanneer consultants of maatschappelijk werkers zelf ook betrokken zijn bij de controle van een activerings- of inschakelingstraject, kan dit de opbouw van een vertrouwensrelatie met de werkzoekende sterk bemoeilijken.</p> <p>Meer en meer wordt ook een contract als instrument ingezet bij de activering van het zoekgedrag naar werk van werkzoekenden en in het kader van de steun die OCMW's verlenen. Deze contractualisering is echter onderwerp van verschillende kritieken: de twee partijen staan niet op gelijke voet, de contracten zijn niet altijd genoeg gepersonaliseerd, het kan gebruikt en ervaren worden als dwangmiddel, en de voorziene doorstroming kan vaak niet plaatsvinden door het tekort aan gepaste arbeidsplaatsen, ... Begeleiders geven aan dat er onvoldoende tijd en middelen ter beschikking zijn om dit instrument als leidraad te gebruiken voor zowel de gebruiker als henzelf.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen van gemeentelijke initiatieven, van de OCMW's en van de lokale actoren met betrekking tot de socioprofessionele integratie van werkzoekenden. Voldoende middelen en instrumenten voorzien opdat een gepersonaliseerde begeleiding mogelijk is: <ul style="list-style-type: none"> o voorzien van voldoende personeel voor de personen die het verst van de arbeidsmarkt staan, wiens begeleiding vaak meer tijd en specifieke instrumenten noodzaakt, om zo de druk te verminderen in het voordeel van de beroepskrachten en de werkzoekenden; o voorzien van een 'unieke' begeleider om op die manier een vertrouwensrelatie mogelijk te maken; o verbeteren van de coördinatie tussen de verschillende initiatieven die genomen worden rond de problemen waarmee de personen worden geconfronteerd (levensomstandigheden, gezondheid, ...) met sterke betrokkenheid van de werkzoekende; o sensibiliseren van de beroepskrachten die de werkzoekenden onthalen en begeleiden over wat het betekent om in armoede te leven;

	<ul style="list-style-type: none"> ○ in rekening nemen van de kosten van de stappen die werkzoekenden moeten nemen. - In de OCMW's het 'geindividualiseerd project voor maatschappelijke integratie' (GPMI) gebruiken als een begeleidingsinstrument. Voorzien van een begeleidingsplan dat door de begeleider en de betrokken werkzoekende samen wordt opgemaakt, en samen kan worden herbekeken in functie van behoeften en moeilijkheden, in plaats van er sancties aan te koppelen.
--	--

	<p>Traject naar een kwaliteitsvolle job</p>
<p>Vaststelling</p>	<p>Werkzoekenden worden in hun zoektocht naar een kwaliteitsvolle job vaak geconfronteerd met drempels op het vlak van de kostprijs van de nodige stappen: mobiliteit, kinderopvang, ... Daarnaast is er ook een grote nood aan opleidings- en stageplaatsen voor laaggeschoolde werkzoekenden, en aan kwaliteitsvolle jobs voor deze groepen. Heel wat mensen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid hebben te maken met een opeenvolging van periodes van werkloosheid, tijdelijke jobs, deeltijdse jobs, ... Het is dan ook belangrijk om opleiding en tewerkstelling te bekijken in een longitudinaal kader, in een traject naar een kwaliteitsvolle job, voor een duurzame toekomst.</p>
<p>Voorstellen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ondersteunen van de werkzoekende in de stappen die hij/zij moet doen in het traject naar een job: <ul style="list-style-type: none"> o ondersteunen in de mobiliteitsaspecten van een nieuwe job: uitzoeken van mobiliteitsmogelijkheden, uitwerken van creatieve oplossingen, ... o verzekeren van adequate, toegankelijke en kwalitatieve opvang voor kinderen en andere personen ten laste, ... - Verhogen van het aantal plaatsen voor opleiding (op de werkvloer) en kwaliteitsvolle stages: <ul style="list-style-type: none"> o verhogen van het aanbod in de eigen gemeentelijke diensten; o stimuleren van lokale werkgevers om plaatsen te voorzien voor opleiding en stageplaatsen, bijvoorbeeld in het kader van het deeltijds leren en werken. - Creëren van kwalitatieve tewerkstelling: <ul style="list-style-type: none"> o ontwikkelen van stimulansen voor de werkgevers in de sociale en reguliere economie voor het creëren van kwalitatieve jobs; o promoten van criteria van kwaliteitsvol werk en het gebruik ervan stimuleren; o voorzien van sociale clausules bij de toekenning van aanbestedingen aan bedrijven of organisaties. - Longitudinaal opvolgen van trajecten: evalueren van het aanbod aan begeleiding, opleiding en tewerkstellingsmaatregelen; de verschillende criteria en indicatoren inzake kwaliteitsvol werk kunnen hier ook als basis dienen.

13. Overgang naar meerderjarigheid

Naast de grote meerderheid jongeren die het goed stelt, loopt een toenemende groep een verhoogd risico op sociale uitsluiting. Uit de enquête SILC 2017 blijkt dat het armoederisicopercentage van de 16- tot 24-jarigen hoger ligt dan het gemiddelde voor de hele bevolking (22,1 % versus 15,9 %). In België maakte de groep 'jonger dan 25 jaar' in 2017 de grootste groep uit van ontvangers van het leefloon, namelijk 33,7 %. In 2017 behoorde 8,9 % van de 18- tot 24-jarigen tot de groep vroegtijdige schoolverlaters. Deze groep kampt rond hun meerderjarigheid op meerdere levensdomeinen met complexe problemen en mist niet alleen een toekomstperspectief, maar ook aangepaste hulp en ondersteuning om dit te realiseren.

	Rechten van jongeren in armoede
Vaststelling	<p>Bij een toenemende groep jongvolwassenen verloopt de overgang naar volwassenheid en een zelfstandig leven vaak erg moeizaam. Ze staan vaak helemaal alleen voor de uitdaging om werk, een woonplaats en een inkomen te vinden. OCMW's spelen een belangrijke rol in hun zoektocht, via het recht op maatschappelijke dienstverlening, de geïndividualiseerde projecten voor maatschappelijke integratie, tussenkomst bij het betalen van een huurwaarborg... Daarenboven hebben deze jongeren nood aan een doorgedreven begeleiding in hun groeiproces naar volwassenheid.</p>
Voorstellen	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerken met andere diensten uit verschillende sectoren (welzijn, tewerkstelling, jeugdhulp, ...) om jongeren en jongvolwassenen op maat te begeleiden in de transitieperiode naar volwassenheid. - Het 'geïndividualiseerd contract voor maatschappelijke integratie' (GPMI) gebruiken als begeleidingsinstrument waarin het leerproces van de jongere op weg naar volwassenheid centraal staat. - Jongeren wijzen op de mogelijkheid om hun aanvraag voor het recht op maatschappelijke integratie reeds vóór hun 18de verjaardag bij het OCMW in te dienen. - Rekening houden met de preciaire situatie van jongeren bij de toekenning van het statuut samenwonende of alleenstaande. - Het OCMW op de hoogte brengen van de informatie op de website van de POD Maatschappelijke Integratie over een interpretatie van de bestaande wetgeving in het voordeel van jongeren die een voorziening van de bijzondere jeugdzorg verlaten (https://www.mi-is.be/nl/fag, vragen van 26/02/2014 en 23/11/2016).

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

WWW.ARMOEDEBESTRIJDING.BE

@Luttepauvrete